

Η ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΣΤΙΣ ΟΧΘΕΣ ΤΟΥ ΙΟΡΔΑΝΗ, (ΜΕΡΟΣ Α').

Η Ιερά Μονή του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου στις όχθες του Ιορδάνη /Qaser-el-Yehoud (ΜΕΡΟΣ Α'),

Υπό του δρ. αρχιτέκτονος κ. Θεοδοσίου Μητροπούλου.

Η τοπογραφία της περιοχής της Μονής και ο τόπος των βαπτίσεων (αραβιστί: El – Maghtas), (βλ. εικόνες 1,2).

Ιστορικά στοιχεία

Η ιστορία της Ιεράς αυτής Μονής ξεκινά από αρχαιοτάτους χρόνους πριν από τον 4^ο αι. μ.Χ. Η σημερινή μορφή του μοναστηριού που είναι μεταγενέστερη, έχει ορθογωνική κάτοψη διαστάσεων 37,74 m. x 36,93 m. (μέτρα), και καταλαμβάνει έκταση περίπου 1.343 m². Οι περιμετρικοί τοίχοι καταλήγουν στο ανώτερο τμήμα τους σε επάλξεις, προσδίδοντας έτσι στο μνημείο, μορφή μεσαιωνικού κάστρου. Για το λόγο αυτό πιθανότατα του έχει δοθεί και η ονομασία στην αραβική Κάσερ-ελ-Γιαχούντ (Το κάστρο των Ιουδαίων), (βλ. εικόνα 13).

Η τοπωνυμία του μοναστηριού αυτού καταγράφεται τον 4^ο αι. στον περίφημο χάρτη της Μαδηβάς «ΤΟ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΒΑΠΤΙΣΜΑΤΟΣ», ακριβώς στην θέση, όπου σύμφωνα με την εβραϊκή και χριστιανική παράδοση υπήρξε ο τόπος της διάβασης του Ιορδάνη ποταμού (Βεθαβαρά, στην εβραϊκή Βαϊθ-βαρά, «τόπος διαβάσεως») από τις φυλές του Ισραήλ, προκειμένου αυτές να καταλάβουν την Γη της Επαγγελίας. Επί των ημερών του Κυρίου, Βηθαβαρά εκκαλείτο η τοποθεσία όχι μόνο της περιοχής όπου βρίσκεται η μονή του Βαπτιστού Ιωάννου, αλλά και ολόκληρη η περιοχή όπου λάμβανε χώρα η επικοινωνία μεταξύ των κατοικούντων στις αντίπερες όχθες του ποταμού, (βλ. εικόνα 3), όπου θα πρέπει να υπήρχαν τελωνεία είσπραξης φόρων, καταλύματα εμπορευμάτων και γέφυρα επικοινωνίας των κατοικούντων την περιοχή αυτή (Περαίας και Ιουδαίας). Στο συμπέρασμα αυτό καταλήγουν οι Παλαιστινολόγοι, εξαιτίας της ανακάλυψης νομισμάτων Μακκαβαϊκών χρόνων στην αντίπερη περιοχή του ποταμού.

[Beth–Abara. According to KJV version of John, the place was called “Bethabara”. In Hebrew this may mean “the house of the crossing” of the river of Jordan. There were many crossings along the river, and a probable place will be closer to the Sea of Galilee.

Beth-Abara is referred in the old testament in conjunction with the Jordan river, so it is very likely to be the same site. In the story of the victory of Judge Gideon over the Midians (Judges 7: 24): “And Gideon sent messengers throughout all the hill-country of Ephraim, saying: ‘Come down against Midian, and take before them the waters, as far as Beth-barah, and also the

Jordan. 'So all the men of Ephraim were gathered together, and took the waters as far as Beth-barah, and also the Jordan'].

Στην περιοχή λοιπόν αυτή, όπου εβαπτίστηκε ο Κύριος από τον Ιωάννη τον Βαπτιστή (*The baptism of Jesus by John the Baptist is described in Matthew (3:13-17), told briefly in Mark (1:9-11), mentioned in Luke (3:21-22), and implied in John (1:29-34). In these texts John performs an important ritual: announcing that Jesus is the Son of God and the Messiah.*), θα πρέπει να είχε ιδρυθεί ναύδριο πρίν από τον 4^ο αι. και ο χώρος βέβαια αυτός από τότε είχε καθιερωθεί σαν προσκυνηματικός τόπος εις ανάμνησιν του Βαπτίσματος (Ορ. Όδοιπορ. Δανιήλ σελ.49).

Ο μωσαϊκός χάρτης της Μαδηβάς, (βλ. [εικόνα 4](#)), συντάχθηκε βάσει του Ονομαστικού του Ευσεβίου, καθώς και της γνώσης των Αγίων Προσκυνηματων και τοποθεσιών που έχουν καταγραφεί στον χάρτη με μεγάλη για την εποχή εκείνη ακρίβεια στην τοπωνυμία και την αποτύπωση. Στον χάρτη λοιπόν αυτόν, απεικονίζεται η αρχαία Μονή ακριβώς στην θέση της σημερινής Ι. Μονής του Ιωάννου του Προδρόμου. (*Theodosius also described the Church of John the Baptist built there by the Byzantine emperor Anastasius I. He said this square-shaped church was built on high arches to allow flood waters to pass underneath. Archaeologists believe they have uncovered remains of the piers on which the church was built*).

Η αρχαία αυτή τοπογραφία της θέσεως του Βαπτίσματος του Κυρίου, ταυτίζεται με τα ευαγγελικά στοιχεία που αναφέρουν τον Ιησού Χριστό μετά την Βάπτισή του στον Ιορδάνη «...αναγόμενον εις την έρημον της Ιουδαίας, ίνα πειρασθή υπό του δαίμονος». Το γεγονός αυτό αποτελεί και την χριστιανική παράδοση της Εκκλησίας των Ιεροσολύμων, που ανάγεται στον 4ο αι. και έχει διασωθεί στον χάρτη της Μαδηβάς.

Ένα δεύτερο ισχυρό τεκμήριο αποτελεί η πληροφορία του Ωριγένη, ο οποίος το 220 μ.Χ. εμελέτησε τους Αγίους Τόπους και υπήρξε ο πρώτος μετά τους Ευαγγελιστές που αναφέρεται στην τοποθεσία όπου εβάπτιζε ο Πρόδρομος και όπου ο Κύριος βαπτίσθηκε από αυτόν « ...δείκνυσθαι δέ λέγουσι παρά τή όχθη του Ιορδάνου τα Βηθαβαρά ένθα ιστορούσι τον Ιωάννην βεβαπτικέναι... ».

Σύμφωνα με την παράδοση της Ορθοδόξου Εκκλησίας μας, η Αγία Ελένη, τον καιρό που ήρθε στους Αγίους Τόπους με σκοπό να οικοδομήσει τον Πανίερο Ναό της Αναστάσεως, έκτισε και στην τοποθεσία του Βαπτίσματος περικαλλή ναό και ξενώνα προς τιμή της Αγίας Τριάδας ή του Ιωάννη του Βαπτιστή, (Πατρ. Migne, τομ. 146, σελ.113). Συνέχεια αυτού του γεγονότος είναι η κατασκευή κατά τον 6^ο αι. μ.Χ. δύο μεγάλων ξενώνων που φιλοξενούσαν τους προσκυνητές και τους Φωτιστές, δηλαδή μοναχούς-κατηχητές που είχαν σαν έργο την βάπτισή των προσκυνητών στον Ιορδάνη ποταμό. Άλλη σημαντική πληροφορία είναι αυτή που αναφέρεται στο οδοιπορικό των Βορδιγάλων, το 333 μ.Χ.: *"Inde ad Jordanem, ubi Dominus a Johanne baptizatus est, millia V. Ibi est locus super flumen monticulus in illa ripa ubi raptus est Helias in celum"*. Τέλος, δεν θα πρέπει να λησμονούμε ότι κατά την περίοδο 358-360 μ.Χ. επισκέφθηκε τα Ιεροσόλυμα ο Μέγας Βασίλειος, καθώς και ο γνωστός για την εποχή του διδάσκαλος Εύβουλος, οι οποίοι αμφότεροι εβαπτίστηκαν στον Ιορδάνη, στο γνωστό για την εποχή εκείνη σημείο βαπτίσεων, από τον Αρχιεπίσκοπο Ιεροσολύμων Μάξιμο.

Είναι όμως γεγονός ότι υπήρχαν και άλλες τοποθεσίες βαπτίσεων, όπως πρόσφατα η αρχαιολογία έχει αποκαλύψει, στην αντίπερα περιοχή, όπου έχουν αποκαλυφθεί ίχνη από παλαιοχριστιανική βασιλική, (βλ. εικόνα 5), δίπλα σε θέσεις βαπτίσεων ειδικά διαμορφωμένων για τον σκοπό αυτό. (*The extensive excavations along the stream bed have uncovered a string of ancient churches and baptismal pools with some remains dating back 1,800 to 2,000 years to the Roman era during or just after Jesus' lifetime. The churches date back to the Byzantine period, beginning in the fourth century when Christianity first took hold in the region... Yizhar Hirschfeld*).

Το νερό για τις βαπτίσεις αυτές πιθανότατα προερχόταν από την πηγή Αίν Καράρ, όπου και σημειώνεται στον μωσαϊκό χάρτη με την ονομασία «Αινών» ή «Σαψαφάς», και κατέληγε στον Ιορδάνη, διανύοντας μια απόσταση μικρότερη των 2 χιλιομέτρων, ακριβώς απέναντι της μονής του Τιμίου Προδρόμου. (*A seventh century pilgrim to the area, John Moschus, noted Jesus' baptism on the Jordan's east bank took place near a site called Saphsapha, meaning "Willow." The same Saphsapha site is noted on the ancient Madaba map in the area of today's Wadi el-Kharrar excavations*). Στην περιοχή λοιπόν αυτή όπου βρίσκεται η πηγή, στον ιστορικό μωσαϊκό χάρτη καταδεικνύεται ένα ιδιόρρυθμο οικοδόμημα. (*In 570, for example, the Christian traveler Antonin de Plaisance described a site two miles east of the Jordan River as "the place where the Lord was baptized ... and the spring where St. John used to baptize*).

Δίκαια λοιπόν ο των Ιεροσολύμων Κύριλλος διδάσκει «Αρχή του παντός το ύδωρ και αρχή των Ευαγγελίων ο Ιορδάνης ποταμός», ενώ ο ιερός Χρυσόστομος, «Αρχή της κατασχέσεως της γής και της κατασχέσεως της Βασιλείας των Ουρανών έστιν ο Ιορδάνης».

Σύμφωνα με τις ιστορικές πηγές η μονή του Τιμίου Προδρόμου καταστράφηκε κατά την εισβολή των Περσών και οι μοναχοί, οι κατοικούντες εντός αυτής σφαγιάστηκαν. Ο αυτοκράτορας του Βυζαντίου Μανουήλ Κομνηνός (1143-1180 μ.Χ.) θα ανοικοδομήσει την κατεστραμμένη Μονή που θα διατηρηθεί μέχρι την εποχή των Σταυροφόρων και στην συνέχεια θα καταστραφεί και πάλι από σεισμό.

Οι σεισμοί του 1166, 1168, 1170, όπως αναφέρει ο Γουλιέλμος ο Τύρου, θα προκαλέσουν μεγάλες καταστροφές, όπως η ερείπωση της Ι. Μονής, που στην συνέχεια αυτή θα ανοικοδομηθεί εκ βάθρων από τον Μανουήλ τον Πορφυρογέννητο, σύμφωνα με τις πληροφορίες του Ιωάννη Φωκά.

Η Μονή του Τιμίου Προδρόμου θα κατοικηθεί από μοναχούς μέχρι τις αρχές του 15^{ου} αι., αλλά στην συνέχεια οι συνεχείς επιδρομές των Αράβων στην περιοχή θα φέρουν την ερήμωση και την εγκατάλειψη της Μονής, που θα μεταβληθεί σε καταφύγιο ληστών, όπου τελικά σαν επακόλουθο του γεγονότος αυτού, η Τουρκική Κυβέρνηση θα προβεί στην καταστροφή της με χρήση εκρηκτικών ύλων. Ο Βενιαμίν Ιωαννίδης, (*Το Προσκυνητάρion της Αγίας Γης*, σελ.318), αναφέρει ότι στα ερείπια αυτά διασώθηκε αρχαία εικόνα που έφερε την επιγραφή: «*Ιδε ό άμνός τού θεού και εύρήκαμεν δεύτε τόν ποθούμενον* ».

Η ιστορική Ι. Μονή του Τιμίου προδρόμου πριν από την τελευταία καταστροφή της από τον σεισμό του 1927.

Η αλήθεια για την λεπτομερέστερη οικοδομική ιστορία του μνημείου θα

αποκαλυφθεί, όταν θα ξεκινήσουν οι εργασίες αποκατάστασης του μνημείου και η αρχαιολογική σκαπάνη φέρει στο φως νεότερα στοιχεία σχετικά με την πολύπλοκη και σκοτεινή αυτή ιστορία του μνημείου. Είναι γεγονός ότι η Ι. Μονή του Προδρόμου βρίσκεται σε περιοχή, η οποία υποφέρει από αρχαιοτάτους χρόνους ένεκα ισχυρών σεισμών, που το επίκεντρο τους βρίσκεται στην Νεκρά θάλασσα. Η σεισμολογική μελέτη του καθηγητή Αρβανιτάκη, που εκπονήθηκε κατά τον 19^ο αι., με αναφορές στην σεισμικότητα της περιοχής αυτής της Παλαιστίνης, είναι πολύ ενδιαφέρουσα, για τον λόγο ότι έχουν καταγραφεί σε αυτή όχι μόνο οι χρονολογίες των σεισμών, αλλά η ένταση και τα καταστροφικά αποτελέσματα αυτών, (βλέπε το σχετικό άρθρο για τους σεισμούς στην Πύλη Ειδησεογραφίας του Πατριαρχείου: <https://jerusalem-patriarchate.info/2012/01/21/5192> (βλ. εικόνα 6)).

Από την μελέτη της κάτοψης του υπάρχοντος σήμερα οικοδομήματος βλέπουμε ότι αυτό αποτελείται από πέντε τον αριθμό καμαροσκεπείς χώρους, όπου το πάχος των φερόντων τοίχων φθάνει τα 2 μέτρα. Η διάταξη των χώρων αυτών εκτείνεται από ανατολάς προς δυσμάς, ενώ έχει εντοπιστεί ότι οι χώροι αυτοί ανήκουν σε διαφορετικές οικοδομικές φάσεις. Η διάταξη αυτή, καθώς και η τεχνοτροπία της δόμησης των υπογείων ημικυκλικών καμαρων, είναι γνώριμη με αυτή των υπογείων χώρων της πλησίον υπάρχουσας μονής του Αγίου Γερασίμου, γεγονός που οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι κατασκευές αυτές θα πρέπει να ανήκουν στην ίδια χρονική περίοδο.

Το 2003, με εντολή του Πατριαρχείου Ιεροσολύμων έγινε από τον υπογράφοντα η αρχιτεκτονική αποτύπωση του μνημείου, όπου για πρώτη φορά χρησιμοποιήθηκαν όργανα μετρήσεων τεχνολογίας Laser, με πολύ καλά αποτελέσματα στην τελική εκπόνηση των σχεδίων. Η αποτύπωση (μετρήσεις πεδίου) διήρκεσε 15 ημέρες, έγινε δε παρουσία των Ισραηλινών στρατιωτικών αρχών, καθώς το μνημείο αυτό σήμερα βρίσκεται μέσα στην περιοχή των συνόρων μεταξύ Ισραήλ και Ιορδανίας, όπου αυτή είναι ναρκοθετημένη και απαγορευμένη η πρόσβασή της στο κοινό, (βλ. εικόνα 7).

Πρίν από τον καταστροφικό σεισμό του 1927 η Μονή ήταν διώροφη και μεγαλοπρεπής, όπως φαίνεται σε μια σπάνια φωτογραφία στα τέλη του 19^{ου} αι., (βλ. εικόνα 8).

Στον πρώτο όροφο και στο κέντρο της κάτοψης του συγκροτήματος δέσποζε το Καθολικό της Μονής, που είχε κάτοψη σταυροειδή μετά τρούλου. Ξεχώριζε η επιβλητική είσοδος του Ναού, μεταξύ των εξωτερικών πεσσών, που κοσμούσαν την δυτική όψη του μνημείου και στήριζαν υπερμέγεθες τριγωνικό αέτωμα, προσδίδοντας έτσι στο μνημείο αυστηρά κλασσικό μαρρόκ στυλ.

Διακρίνονται στην βόρεια και νότια πτέρυγα του συγκροτήματος, στον πρώτο όροφο, το ηγουμενείο και ο ξενώνας, ενώ στην νοτιοδυτική γωνία του Ναού, δεξιά της κεντρικής πόρτας, ευρισκόταν το διπλό παράξενα χαμηλό κωδωνοστάσιο. Ο τρούλλος του ναού ήταν πεπονοειδής (melonen cupel), το δε κυλινδρικό τύμπανο έφερε 10 ή 12 παράθυρα. Διακρίνονται οι επάλξεις που κοσμούσαν τους περιμετρικούς υψηλούς τοίχους που τελικά αυτές στην πλειονότητά τους έχουν διασωθεί μέχρι σήμερα.

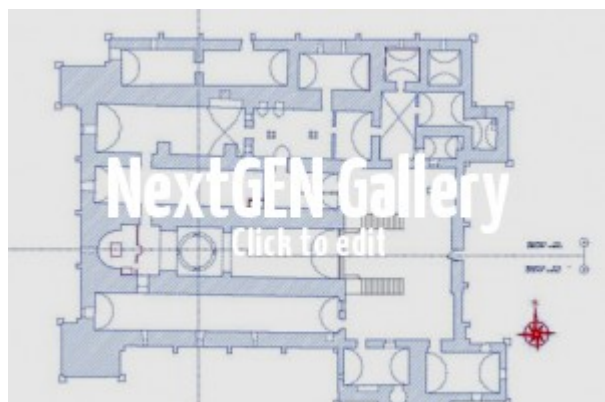
Ολόκληρη σχεδόν η βόρεια όψη της Μονής, που βλέπει προς την Ιορδανία προστατεύονταν από ένα τεράστιο κεκλιμένο ανάχωμα, που πιθανότατα σκοπό είχε

την προστασία της Μονής από τα βλήματα ή την ενίσχυση του βόρειου τοίχους από τους σεισμούς. Από τον καταστροφικό σεισμό του 1927 φαίνεται ότι είχε καταστραφεί ολοκληρωτικά ο πρώτος όροφος συμπεριλαμβανομένων του Καθολικού, του ηγουμενείου και του ξενώνα. Στην συνέχεια γίνεται μια ανεπιτυχής προσπάθεια ανακατασκευής του ηγουμενείου και των ξενώνων με την χρήση οπλισμένου σκυροδέματος πολύ χαμηλής ποιότητας, με τα γνωστά σήμερα αποτελέσματα, (βλ. εικόνα 11).

Φαίνεται ότι εγκαταλείπεται η ιδέα για την ανοικοδόμηση του υπέργειου Ναού, ενώ μέχρι σήμερα θα συνεχιστεί να χρησιμοποιείται ο υπόγειος Ναός. Παράλληλα, στο ευρύ σε έκταση δώμα, θα κατασκευαστεί τρούλλος μικρών διαστάσεων προκειμένου να φωτιστούν οι ανήλιοι υπόγειοι χώροι του ισογείου χώρου, (βλ. εικόνα 12). Προσεχώς ο ιστοχώρος του Πατριαρχείου Ιεροσολύμων θα φιλοξενήσει νέα στοιχεία για την πρόοδο των ανακαινιστικών και αναστηλωτικών εργασιών στη Μονή αυτή.

Δρ. Θεοδόσιος Μητρόπουλος, Αρχιτέκτων του Ναού της Αναστάσεως.

**ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΙΜΙΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ. ΤΟ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΤΟΥ ΙΣΟΓΕΙΟΥ
(GROUND FLOOR).**

**ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΣΚΕΥΩΝ ΣΤΟΝ ΙΕΡΟ ΝΑΟ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ
ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ- (από τον Αρχιτέκτονα δρ. Θεοδόσιο Μητρόπουλο).**

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

John 1: 28-34

“These things were done in **Bethabara** beyond Jordan, where John was baptizing. The next day John seeth Jesus coming unto him, and saith, Behold the Lamb of God, which taketh away the sin of the world. This is he of whom I said, After me cometh a man which is preferred before me: for he was before me. And I knew him not: but that he should be made manifest to Israel, therefore am I come baptizing with water. And John bare record, saying, I saw the Spirit descending from heaven like a dove, and it abode upon him. And I knew him not: but he that sent me to baptize with water, the same said unto me, Upon whom thou shalt see the Spirit descending, and remaining on him, the same is he which baptizeth with the Holy Ghost. And I saw, and bare record that this is the Son of God..”

Matthew 3: 13-17

” Then Jesus came from Galilee to the Jordan to be baptized by John. But John tried to deter him, saying, “I need to be baptized by you, and do you come to me?” Jesus replied, “Let it be so now; it is proper for us to do this to fulfill all righteousness.” Then John consented. As soon as Jesus was baptized, he went up out of the water. At that moment heaven was opened, and he saw the Spirit of God descending like a dove and lighting on him. And a voice from heaven said, “This is my Son, whom I love; with him I am well pleased.” ”

Mark 1:9-11

“At that time Jesus came from Nazareth in Galilee and was baptized by John in the Jordan. As Jesus was coming up out of the water, he saw heaven being torn open and the Spirit descending on him like a dove. And a voice came from heaven: “You are my Son, whom I love; with you I am well pleased.”

Luke (3:21-22)

“When all the people were being baptized, Jesus was baptized too. And as he was praying, heaven was opened and the Holy Spirit descended on him in bodily form like a dove. And a voice came from heaven: “You are my Son, whom I love;

with you I am well pleased."

ΠΡΟΣΚΥΝΗΤΑΡΙΟΝ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΗΣ, Βενιαμίν Ιωαννίδου, Εν Ιεροσολύμοις 1877, σελ. 316

ΝΕΑ ΣΙΩΝ, τεύχος Α΄, Εν Ιεροσολύμοις, 1904, σελ 35-48.

ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΤΟΠΟΙ, Τσαφέρης Βασίλειος, Αθήνα, 1990.

Ο ΠΑΝΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΣΤΑ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΑ, Μητροπούλου Θεοδοσίου, Θεσσαλονίκη 2009.

Γ. Λ. ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗ, (Συμβολή εις την μελέτην των σεισμών Συρίας και Παλαιστίνης, 1899), βασισμένη στις μελέτες διακεκριμένων επιστημόνων της εποχής του όπως οι: Dr Max Blanckenhorn, Kitto, Stanley, Sauley, Lortet, Chichester hart κ.ά..

Τιμοθέου Π. Θέμελη, Ανά τα προσκυνήματα, Αθήνα 1909.

Θεμιστοκλέους Κάντα, Περιγραφή και Διήγησις της τοποθεσίας των κυριωτέρων μερών Παλαιστίνης και Ιερουσαλήμ, Ιερουσαλήμ 1899.

Γαβριήλ Καραπατάκη, Αι περιπέτειαι των εν Ιεροσολύμοις και των πέριξ Ιερών Προσκυνημάτων, Κωνσταντινούπολη 1910.

Κλεόπα Μ. Κοικυλίδου, Περί των εν Παλαιστίνη Αρχαίων και Νεωτέρων Ελληνικών Μοναστηριών, Εν Ιεροσολύμοις 1906.

Chrysanthos, Patriarch of Jerusalem, *Description of the Holy Land,* Jerusalem, 1862.

Ιακώβου Καπενέκα, Οι Άγιοι Τόποι της Παλαιστίνης και το Τάγμα των Αγιοταφитών, Ιεροσόλυμα 1982.

Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, Άρχιεπισκόπου Αθηνών καὶ πάσης Ἑλλάδος, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων, Ἀ΄ Ἀνατύπωση, Ἀθήνα 2010.

